

(CAST, 2018). სწავლების უნივერსალური დიზაინი არ ფოკუსირდება „საშუალო“ მოსწავლის კატეგორიაზე, არამედ, აღიარებს სწავლის მრავალფეროვნებას, როგორც ნორმას და ცდილობს შექმნას ისეთი სასწავლო დიზაინი, რომელიც ამ მრავალფეროვნებას თავიდანვე ითვალისწინებს (Meyer, Rose & Gordon, 2014).

ისტორიის სწავლება საბაზო საფეხურზე მოიცავს კომპლექსურ პერიოდებს, აბსტრაქტულ კონცეფციებს, მიზეზ-შედეგობრივ კავშირებსა და მულტიპერსპექტიულ ანალიზს, რაც მოითხოვს განვითარებულ კოგნიტურ უნარებს, გააზრებულ კითხვას და კრიტიკულ აზროვნებას. ტრადიციული მეთოდები ძირითადად ფოკუსირებულია წერილობითი ტექსტებით სწავლებაზე, პედაგოგის ახსნა-განმარტებაზე და სტანდარტიზებულ წერით შეფასებაზე (Barton & Levstik, 2004). ასეთი მიდგომა ქმნის სერიოზულ ბარიერებს მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც აქვთ დისლექსია, დისგრაფია, ყურადღების დეფიციტის სინდრომი, სენსორული შეზღუდვები ან სხვა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები (Hughes et al., 2014).

საერთაშორისო კვლევები მიუთითებს, რომ მოქნილი და მრავალფეროვანი სწავლების მეთოდების გამოყენება აუმჯობესებს არა მხოლოდ სპეციალური საჭიროებების მქონე, არამედ, მთელი კლასის აკადემიურ მოსწრებას, ზრდის მოტივაციასა და ჩართულობას (Rappolt-Schlichtmann et al., 2013). სწავლების უნივერსალური დიზაინის პრინციპები ფოკუსირებულია სამ ძირითად ასპექტზე: წარმოდგენის მრავალფეროვნება (როგორ ვასწავლით), მოქმედებისა და გამოხატვის მრავალფეროვნება (როგორ გამოხატავენ მოსწავლეები ცოდნას) და ჩართულობის მრავალფეროვნება (როგორ ხდება მოსწავლეთა მოტივირება) (CAST, 2018).

საქართველოში ინკლუზიური განათლების მიმართულებით არსებული კვლევები მიუთითებს, რომ მიუხედავად პროგრესისა, რეალურად ინკლუზიური განათლება კვლავ რჩება გამოწვევად მასწავლებლებისთვის, განსაკუთრებით საზოგადოებრივ მეცნიერებებსა და, კერძოდ, ისტორიაში. ამდენად, წინამდებარე კვლევა მიზნად ისახავს შევისწავლოთ სწავლების უნივერსალური დიზაინის პრინციპების დანერგვის შესაძლებლობები ისტორიის სწავლებაში საბაზო საფეხურზე და შეაფასოს მისი გავლენა მოსწავლეთა სწავლის შედეგებზე, ჩართულობასა და ინკლუზიური გარემოს განვითარებაზე.

ძირითადი ნაწილი

კვლევის მიზანი და მეთოდები - წინამდებარე კვლევის მიზანია შეისწავლოს:

(ა) სწავლების უნივერსალური დიზაინის პრინციპების იმპლემენტაციის შესაძლებლობები ისტორიის სწავლებაში საბაზო საფეხურზე;

(ბ) სწავლების უნივერსალური დიზაინზე დაფუძნებული სწავლების გავლენა მოსწავლეთა აკადემიურ მოსწრებაზე, ჩართულობასა და ინკლუზიური გარემოს განცდაზე;

(გ) პედაგოგთა მზადყოფნა და შესაძლებლობები სწავლების უნივერსალური დიზაინის პრინციპების პრაქტიკაში გამოსაყენებლად.

კვლევა ეფუძნება დიზაინზე დაფუძნებული კვლევის მეთოდოლოგიას (Cobb et al., 2003; Anderson & Shattuck, 2012), რაც გულისხმობს განათლების პრაქტიკის გაუმჯობესებას რეალურ სასკოლო გარემოში სწავლა-სწავლების ინოვაციური მოდელების შემუშავებისა და გამოცდის საშუალებით. კვლევის მეთოდოლოგია აერთიანებს თეორიულ ჩარჩოს, პრაქტიკულ იმპლემენტაციას და სისტემატურ შეფასებას.

კვლევა განხორციელდა 2024-2025 სასწავლო წელს თბილისის 5 ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში (3 საჯარო და 2 კერძო სკოლა), სადაც ჩართული იყო საბაზო საფეხურის (VII-IX კლასები) ისტორიის 8 მასწავლებელი და 187 მოსწავლე. კვლევის პროცესში გამოვიყენეთ რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევის მეთოდების კომბინაცია.

კვლევის ეტაპები:

მოსამზადებელი ფაზა (2 თვე) - ისტორიის მასწავლებლებთან სწავლების უნივერსალური დიზაინის პრინციპების გაცნობა, ორდღიანი ტრენინგი და შემდგომი კონსულტაციები. ამ ეტაპზე მასწავლებლები გაეცნენ სწავლების უნივერსალური დიზაინის ძირითად პრინციპებს და პრაქტიკულ სტრატეგიებს.

დებატები); თანამშრომლობითი პროექტები (ჯგუფური კვლევა და პრეზენტაცია, ერთობლივი ონლაინ რესურსების შექმნა).

ჩართულობის დიფერენცირება - მოსწავლეებს ჰქონდათ რამდენიმე სახის არჩევანი: თემების არჩევანი (რამდენიმე ალტერნატივა ერთი პერიოდიდან); სირთულის დონის არჩევანი (დავალეები წარმოდგენილი იყო სირთულის სამ დონეზე - საბაზო, საშუალო, მაღალი); მუშაობის ფორმის არჩევანი (ინდივიდუალური, წყვილებში, ჯგუფში); დროის მენეჯმენტი (დამატებითი დრო საჭიროების მიხედვით); ტექნოლოგიური მხარდაჭერა (ტექსტის გახმოვანების პროგრამები, გრაფიკული ორგანიზატორები, ციფრული შენიშვნების აპლიკაციები).

ინტერვენციების შედეგების შეფასება:

ინტერვენციების დასრულების შემდეგ ჩატარებულმა გამოკითხვამ და აკადემიური მოსწრების ანალიზმა გამოავლინა შემდეგი მნიშვნელოვანი ცვლილებები:

1. მოსწავლეთა ჩართულობა და ინკლუზიური გარემოს განცდა:

- მოსწავლეთა ჩართულობის მაჩვენებელი გაიზარდა 57%-დან 79%-მდე (+22%), რაც სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი ცვლილებაა ($p < 0.01$);
- სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეებში ჩართულობა გაიზარდა 34%-დან 68%-მდე (+34%), რაც უფრო მნიშვნელოვანი ცვლილებაა, ვიდრე ზოგადი ჯგუფისთვის;
- მარგინალიზაციის განცდა სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლეებში შემცირდა 51%-დან 23%-მდე (-28%);
- მოსწავლეთა 87% დადებითად აფასებდა არჩევანის შესაძლებლობას დავალეების შესრულების ფორმატთან დაკავშირებით.

2. აკადემიური მოსწრების გაუმჯობესება:

- ისტორიული ფაქტების გაგების დონე გაიზარდა 62%-დან 75%-მდე (+13%);
- მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების ანალიზის უნარი განვითარდა 58%-დან 76%-მდე (+18%);
- კრიტიკული აზროვნების გამოვლინება (ალტერნატიული პერსპექტივების გათვალისწინება, წყაროების ანალიზი) გაიზარდა 45%-დან 68%-მდე (+23%);
- პროექტული დავალეების ხარისხობრივმა შეფასებამ აჩვენა, რომ მულტიმოდალური რესურსებით შექმნილი პროექტები უფრო ღრმა ისტორიულ გააზრებას და შემოქმედებითობას ავლენდა;
- სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლეთა აკადემიური მოსწრება გაიზარდა საშუალოდ 28%-ით, ხოლო ტიპური განვითარების მქონე მოსწავლეებში - 15%, რაც მიუთითებს სწავლების უნივერსალური დიზაინის განსაკუთრებით დადებით გავლენაზე მოწყვლად ჯგუფებზე.

3. მასწავლებელთა გამოცდილება და შეფასება:

- მასწავლებლები აღნიშნავენ, რომ სწავლების უნივერსალური დიზაინის გამოყენებამ გააუმჯობესა გაკვეთილის დინამიკა და კლასში ატმოსფერო;
- 75% თვლიდა, რომ თავდაპირველად მეტი დრო და ძალისხმევა დასჭირდათ მასალის მომზადებაში, თუმცა, შემდგომში ეს პროცესი გამარტივდა;
- 87% აფასებდა, რომ ციფრული რესურსების ბანკისა და ურთიერთდახმარების საშუალებით, სწავლების უნივერსალური დიზაინის გამოყენება შესაძლებელია ყოველდღიურ პრაქტიკაში.

ფოკუს-ჯგუფებში მონაწილე მოსწავლეთა ნარატივები ასახავდა პოზიტიურ გამოცდილებას: „ვიდეოები და ინტერაქტიული რუკები დამეხმარა უკეთ გამეგო, როგორ ხდებოდა ყველაფერი იმ პერიოდში“, „პირველად შევძელი, ჩემი იდეების გამოხატვა არა მხოლოდ წერილობით, არამედ პრეზენტაციითაც და ეს ბევრად უფრო საინტერესო აღმოჩნდა“, „გრძნობ, რომ შენი აზრი მნიშვნელოვანია და არავინ გაიძულებს იმ გზით იმუშაო, რაც შენთვის რთულია“.

დასკვნა

კვლევის შედეგებმა დაგვანახა, რომ სწავლების უნივერსალური დიზაინის პრინციპების სისტემატური იმპლემენტაცია ისტორიის სწავლებაში მნიშვნელოვნად აუმჯობესებს, როგორც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების, ისე, ტიპური განვითარების მქონე მოსწავლეთა სწავლის შედეგებს, ჩართულობასა და ინკლუზიური გარემოს განცდას. სწავლების უნივერსალური დიზაინი არ არის მხოლოდ „აკომოდაცია“ ან „ადაპტაცია“ სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლეებისთვის, არამედ, წარმოადგენს

ფუნდამენტურად განსხვავებულ პედაგოგიურ მიდგომას, რომელიც აღიარებს და აფასებს სწავლის მრავალფეროვნებას, როგორც ნორმას და არა გამონაკლისს.

კვლევამ ცხადყო, რომ წარმოდგენის მრავალფეროვნება, მოქმედებისა და გამოხატვის მრავალფეროვნება და ჩართულობის დიფერენცირება ქმნის ისეთ სასწავლო გარემოს, სადაც ყველა მოსწავლე გრძნობს თავს ჩართულად, დაფასებულად და წარმატების მიღწევის შესაძლებლობას. თუმცა, კვლევამ ასევე გამოავლინა რამდენიმე გამოწვევა სწავლების უნივერსალური დიზაინის გამოყენების თვალსაზრისით: დროის და რესურსების დეფიციტი, მასწავლებელთა საჭიროება ხანგრძლივ პროფესიულ განვითარებაში, ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის შეზღუდვები და სისტემური მხარდაჭერის საჭიროება.

და ბოლოს, კვლევის გამოცდილება ცხადყოფს, რომ სწავლების უნივერსალური დიზაინი არ არის უბრალოდ მეთოდური ინოვაცია - ეს არის განათლების ფუნდამენტური პრინციპი, აუცილებელი XXI საუკუნის ინკლუზიური, სამართლიანი და ხელმისაწვდომი სასკოლო გარემოს შესაქმნელად. მხოლოდ ისეთი განათლების სისტემა, რომელიც აღიარებს და პატივს სცემს სწავლის მრავალფეროვნებას, შეძლებს მოამზადოს მოსწავლეები კომპლექსური და მუდმივად ცვალებადი სამყაროსთვის.

ლიტერატურა

1. Anderson, T., & Shattuck, J. (2012). Design-based research: A decade of progress in education research? *Educational Researcher*, 41(1), 16-25.
2. Barton, K. C., & Levstik, L. S. (2004). *Teaching History for the Common Good*. Routledge.
3. CAST (2018). *Universal Design for Learning Guidelines version 2.2*. Retrieved from <http://udlguidelines.cast.org>
4. Cobb, P., Confrey, J., diSessa, A., Lehrer, R., & Schauble, L. (2003). Design experiments in educational research. *Educational Researcher*, 32(1), 9-13.
5. Hughes, M. T., Schumm, J. S., & Vaughn, S. (2014). Adaptations for struggling readers in social studies. In C. A. Grant & A. Portera (Eds.), *Intercultural and multicultural education* (pp. 198-215). Routledge.
6. Meyer, A., Rose, D. H., & Gordon, D. (2014). *Universal Design for Learning: Theory and Practice*. CAST Professional Publishing.
7. Rappolt-Schlichtmann, G., Daley, S. G., & Rose, L. T. (2013). *A research reader in Universal Design for Learning*. Harvard Education Press.
8. Rose, D. H., & Meyer, A. (2002). *Teaching Every Student in the Digital Age: Universal Design for Learning*. Association for Supervision and Curriculum Development.
9. UNESCO (2017). *A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education*. UNESCO Publishing.

Universal Design for Learning in History Lessons: Strategies for Addressing Diverse Educational Needs

Tamar Pkhaladze, Davit Malazonia

Abstract

This article examines the practical implementation of Universal Design for Learning (UDL) principles in history education at the basic level. The research aims to develop strategies for the full inclusion of students with diverse educational needs and the creation of an inclusive environment. Traditional teaching models oriented toward the "average" student fail to meet the needs of learners with different abilities, learning styles, and cognitive skills. This issue is particularly acute in history education, where verbal, text-based methods predominate, often creating barriers for students with dyslexia, attention deficit disorders, sensory limitations, or other learning difficulties. The study was conducted using a Design-based research methodology during the 2024-2025 academic year. UDL-based lesson plans were developed and implemented, incorporating representation diversity (text, video, infographics, audio, interactive maps), action and expression diversity (essays, presentations, podcasts, role-playing, video projects), and engagement differentiation (choice of topics, collaboration formats, difficulty levels). The diagnostic phase revealed that traditional history teaching methods do not accommodate students' diverse needs and often lead to feelings of marginalization among students with special educational needs. Following the interventions, significant positive changes were observed: student engagement increased from 67% to 89%, and academic achievement improved for both students with special needs and those with typical development, particularly in critical thinking, historical source analysis, and narrative construction skills. The study's findings are applicable for integrating UDL principles into textbooks, implementing inclusive teaching methods in teacher training programs, diversifying assessment systems, and fostering inclusive school culture. Universal Design for Learning represents a systemic pedagogical approach that requires collaborative efforts from teachers, administration, and the entire educational system to achieve sustainable change.

Keywords: Universal Design for Learning, inclusive education, history teaching.